

SODOBNO VARNOSTNO OKOLJE IN MEDNARODNE ZAVEZE

Nujnost modernizacije Slovenske vojske

Uroš Lampret

O sodobnem varnostnem okolju in mednarodnih zvezah se veliko govori, še več se o tem ugiba. Zato je izredno pomembno, da se te stvari pravilno umesti v širši mednarodni kontekst, v katerem deluje Republika Slovenija – kako na Ministrstvu za obrambo razumemo mednarodne zaveze in našo vlogo v zavezništvu, vključno z možnostjo sodelovanja Slovenske vojske v celotnem spektru operacij, in prav tako, da se osvetli naš pogled na širše varnostno okolje, ki nas obdaja.

V sistemu, kjer trenutno opravljam funkcijo državnega sekretarja, na različnih ravneh delujem zadnjih 21 let. V tem obdobju sem imel priložnost, da povsem od blizu spremljam ter tudi aktivno sodelujem pri smeri in dinamiki razvoja ter opremljanja Slovenske vojske. Kot je najbrž večini prisotnih poznano, je obrambni resor med zadnjo gospodarsko krizo nesorazmerno delil usodo stabilizacije javnih financ v Republiki Sloveniji. Obrambni izdatki po letu 2010 so padli z 1,61 odstotka BDP na 0,93 odstotka BDP leta 2015. Delež investicijskih sredstev, namenjen opremljanju in modernizaciji Slovenske vojske, se je po letu 2010 bistveno zniževal in dosegel dno leta 2014, ko je bilo za investicije namenjeno le 1,34 odstotka finančnega načrta Slovenske vojske. V naslednjih letih se je delež investicij sicer začel počasi povečevati in je leta 2019 znašal 9,56 odstotka finančnega načrta Slovenske vojske, kar pa je nominalno z vidika vzdržnosti sistema še vedno odločno premalo. Dosedanja rast investicijskih sredstev za potrebe Slovenske vojske ne zagotavlja potrebnega razvojnega preskoka in modernizacije Slovenske vojske, ki bi omogočala izgradnjo zmogljivosti, opredeljenih v dolgoročnih razvojnih programih Slovenske vojske in sprejetih obveznostih Republike Slovenije v okviru zavezništva. Z neizogibnim staranjem opreme situacija

na tnalno postavlja celo izpolnjevanje zakonsko določenih nalog, kar je pri odločevalcih v preteklosti že prižgalo alarme, žal pa ni pripeljalo do odločnega in prepotrebne ukrepanja.

Da je situacija nevzdržna, nas že leta opozarjajo tako nacionalni ocenjevalni postopki kot revizije znotraj zavezništva. Odsotnost potrebnih razvojnih sredstev se odraža v interni oceni Slovenske vojske, ki je že od leta 2013 ocenjena z nezadostno oceno za delovanje v krizi ali vojni.

Prav tako Strateški pregled obrambe 2016 izpostavi zastoj v razvoju obrambnega sistema, ki ne dosega potrebne ravni sposobnosti za spoprijemanje s prihodnjimi grožnjami in tveganji za nacionalno varnost, ne zmore uresničiti vseh dodeljenih ciljev in nalog ter vzpostaviti nujnih obrambnih zmogljivosti države. Sklepi strateškega pregleda pozivajo k sprejetju konkretnih ukrepov za preseganje ugotovljenega stanja, saj Slovenska vojska ne dosega potrebne ravni pripravljenosti in sposobnosti za delovanje v celotnem spektru vojaških operacij. Prav tako je Strateški pregled obrambe ugotovil, da Republika Slovenija potrebuje Slovensko vojsko, ki bo sposobna obraniti državo, sodelovati pri zagotavljanju varnosti države in državljanov ter zagotavljanju ali vzpostavljanju miru v svetu.

Nacionalne ugotovitve potrjujejo tudi zavezniški pregledi stanja zmogljivosti, ki Slovensko vojsko ocenjujejo kot nezmožno delovanja v zahtevnejšem spektru operacij. Ob pregledu zmogljivosti Republike Slovenije z zavezništvom Nata in uresničevanja zavez Republike Slovenije, ki je del širšega procesa obrambnega načrtovanja, je januarja 2020 ekspertna skupina zavezništva opozorila, da je nezadovoljivo stanje pripravljenosti posledica dolgotrajne finančne podhranjenosti Slovenske vojske. Republika Slovenija med zaveznicami namenja enega najmanjših deležev BDP za obrambo. Po mnenju naših zaveznikov – oceno namreč sprejmejo obrambni ministri zavezniških držav – odsotnost vsakršnega oprijemljivega napredka in občutka nujnosti postavlja pod vprašaj odločenost in pripravljenost Republike Slovenije, da izpolni svoje obveznosti do zavezništva. Kot sledi iz povzetka mnenja ocenjevalne skupine, bi lahko glede na dolgotrajno in stalno pomanjkanje napredka sklepali, da so prednostne naloge obrambnega načrtovanja Republike Slovenije in Nata neuskklajene. Dokler Republika Slovenija teh ciljev ne bo v celoti razvila, bodo druge zaveznice morale potencialno prevzeti njen delež v delitvi skupnih bremen v zavezništvu. Pregled zmogljivosti Nata poteka ciklično vsaki dve leti in podobna sporočila smo dobili že prej, na začetku v zelo diplomatskem jeziku, v zadnjem času pa so ta postala zelo neposredna.

Republika Slovenija je s pristopom k Natu prostovoljno sprejela obveznosti, ki izhajajo iz Washingtonske pogodbe. Širša javnost najbolj pozna 5. člen te pogodbe, ki (parafrazirano) govori, da bodo ob napadu na eno članico vse države članice pomagale braniti napadeno. Vendar je 3. člen pogodbe tisti, ki vsem članicam nalaga, da morajo graditi lastne in skupne, kolektivne obrambne zmogljivosti. To zagotavljanje zmogljivosti za potrebe skupne obrambe poteka skozi proces obrambnega načrtovanja Nata, konkretno skozi oblikovanje in realizacijo ciljev zmogljivosti Nata. Republika Slovenija je v proces obrambnega načrtovanja Nata in razvoj ciljev zmogljivosti vključena od samega vstopa v zavezništvo. Že ko je bila država kandidatka za članstvo, smo skladno z Natovimi predlogi oblikovali in razvijali svoje cilje zmogljivosti. Takrat smo tudi obljubili, kot tudi druge države aspirantke, da bomo za obrambo namenili dva odstotka BDP. Ob tem je treba upoštevati, da nam ravno varnostna zagotovila 5. člena omogočajo razvoj prednostih zmogljivosti, ki izhajajo iz temeljnih

nacionalnih potreb, zavezništvo pa nam zagotavlja nekatere izjemno drage in tehnološko napredne zmogljivosti, kot so npr. prestrezniška letala, ali pa obveščevalno-izvidniške zmogljivosti strateške ravni in brezpilotna letala.

Države morajo zagotoviti vse dogovorjene cilje zmogljivosti, vendar pa so nekateri cilji pomembnejši, prednostni. Republika Slovenija ima v trenutno veljavnih ciljnih zmogljivosti opredeljeno absolutno prioriteto: zagotovitev dveh srednjih bataljonskih bojnih skupin na ustreznih vozilih 8x8. Po prvotnih načrtih glede na zahteve ciljev sil 2006 bi ta cilj moral biti realiziran že leta 2010, nato je bil preložen v leto 2012, nato v leto 2016 ter nazadnje v leto 2022 za prvo bataljonsko skupino in v leto 2025 za drugo. Z Belo knjigo o obrambi je bil datum vzpostavitve prve bataljonske bojne skupine brez posvetovanja z zavezništvom prestavljen v leto 2027. Ob tem je treba povedati, da bi morala Republika Slovenija danes zagotavljati dve srednji bataljonski bojni skupini na obstoječih vozilih. Verodostojne države svojih prednostnih vojaških zmogljivosti *velikosti okrepljenega bataljona* (!) ne razvijajo 17 let. Kot sledi iz ocene zavezništva, »RS stalno navaja, da je njena glavna prioriteta glede zmogljivosti oblikovanje dveh srednjih bataljonskih bojnih skupin. V praksi pa je to prioriteto zelo težko prepoznati.« Pričakujemo, da novi cilji zmogljivosti Nata, ki so trenutno v nastajanju, osnovnih premis ne bodo spreminjali. Bomo pa v tem ciklu zagotovili minimalno konfiguracijo nujne opreme in obseg enot, ki bi bil za Slovensko vojsko primernejši. Proces obrambnega načrtovanja Nata namreč ne poteka ločeno od nacionalnih potreb in načrtov. Slovenska vojska ne kupuje vozil 8x8, ker nam to nalaga zavezništvo, kot to radi očitajo kritiki, kupuje jih, ker so ta vozila osnova za mobilnost, zaščito in določeno ognjeno moč pehotnih enot Slovenske vojske. Izhodišče so torej nacionalne potrebe.

Z odločitvijo, podprto s strani državljanov na referendumu, da se pridružimo Natu, smo se pridružili zavezništvu, ki temelji na vrednotah, ki smo jih kot skupnost posvojili tudi ob naši osamosvojitvi. Vse prevečkrat se od tega oddaljujemo in Nato obravnavamo samo kot vojaško zavezništvo. Sodelovanje v tako elitnem klubu je za državo, kot je Republika Slovenija, velikega pomena tako z zunanjepolitičnega kot tudi z gospodarskega vidika. To pa kot vedno prinese tudi določene obveznosti – v primeru Nata v obliki sorazmernega prispevka h kolektivni obrambi. Nespoštovanje zavez ima vpliv na verodostojnost države tudi v širši mednarodni skupnosti, saj si članice zavezništva delimo tudi članstvo v drugih mednarodnih organizacijah.

Varnostno okolje se v zadnjih letih naglo in v temeljih spreminja. Po desetletjih popuščanja napetosti v mednarodnem varnostnem okolju se te znova zaostrujejo. V času globalizacije je okolje postalo kompleksnejše, soodvisno in predvsem zelo negotovo. Prihaja do dolgoročnih sprememb v ravnovesju med gospodarskimi in vojaškimi silami, širi se nabor groženj in akterjev ogrožanja z okrepljeno vlogo nedržavnih akterjev.

Okrepljeno vojaško ogrožanje se kaže s krepitvijo napetosti na kriznih žariščih in možnostjo oboroženih spopadov, pospeševanjem oboroževalne tekme med pomembnimi regionalnimi tekmeci in demonstracijo moči. Ruska aneksija Krima in padec Mosula v roke ISIL leta 2014 sta dokončno streznila mednarodno skupnost ter redefinirala varnostno paradigmo.

Percepcija evropske varnosti je definirana kot povečanje tveganja večjega in dolgotrajnejšega regionalnega vojaškega konflikta, ki lahko preraste v konflikt širših razsežnosti, zaradi česar je zaznavno odločno vračanje h krepitvi odvrtačne in obrambne države ter kolektivne obrambe v okviru zveze Nato. V močno soodvisnem

sodobnem mednarodnem varnostnem okolju si nobena država nacionalne varnosti ne more več zagotavljati povsem samostojno, zato je sodelovanje z zavezniki in medsebojna pravična delitev bremen med njimi glede tako kompleksnih izzivov neizogibno.

Republika Slovenija je skupaj z zavezniki soočena s pasom nestabilnosti, ki obkroža Evropsko unijo in Nato. Varnostni izzivi, ki so ključni tudi za Republiko Slovenijo, se pojavljajo predvsem na vzhodu in jugu. Povzročajo jih državni in nedržavni akterji, ki uporabljajo konvencionalne in nekonvencionalne sile ter sredstva. Kljub povečevanju vloge novih oblik ogrožanja vojaške grožnje, samostojno ali kot element hibridnega delovanja, še vedno predstavljajo potencialno grožnjo Republikli Sloveniji.

Raznovrstne varnostne grožnje in tveganja, ki se pojavljajo v strateškem okolju, od Republike Slovenije zahtevajo celosten pristop k izgradnji ter zagotavljanju obrambnih in vojaških zmogljivosti. Različne grožnje zahtevajo različne vrste odzivanja, ki hkrati zahtevajo fleksibilne zmogljivosti. Odzivanje na nekatere grožnje, kjer velja posebej izpostaviti vojaške grožnje in krizna žarišča, zahteva tudi uporabo tradicionalnih vojaških sredstev.

Odzivanje na begunsko krizo konec leta 2015 je pokazalo potrebo po hitri uporabi zaščitnih in obrambnih zmogljivosti v zelo kratkem času ter dejstvo, da se ključnih zmogljivosti države, med katerimi je Slovenska vojska, ne da vzpostaviti čez noč. Ko erozija obrambnih zmogljivosti doseže določeno stopnjo degradacije, je njegove zmogljivosti praktično nemogoče vzpostaviti na kratek rok in v primeru potrebe lahko zahteva bistveno večja vlaganja, kot bi jih sicer s sprotnim vzdrževanjem.

Kontinuiteta investicij in modernizacije oboroženih sil je zato bistvenega pomena. Pri novem zakonu gre v tem pogledu za dva ključna elementa: za zagotovitev sistemskega financiranja, ki bo omogočalo prevzemanje finančnih obveznosti v daljšem časovnem obdobju, in za zvišanje obrambnih izdatkov. Oba elementa kot ključna izpostavljajo tudi vsi zadnji, aktualni nacionalni planski dokumenti na področju obrambe, tudi Bela knjiga. Pri tem velja povedati, da ne gre za maksimalističen poizkus, ampak realno oceno tudi v luči nepredvidljive gospodarske situacije. Glavni namen je zagnati proces modernizacije Slovenske vojske, medtem ko bi za doseganje zahtevane ravni pripravljenosti Slovenske vojske morali konstantno namenjati najmanj dva odstotka BDP ali več, kar nam sporočajo tudi naši zavezniki.

Uroš Lampret, državni sekretar na Ministrstvu za obrambo, je diplomiral iz ekonomije in iz obramboslovja na Univerzi v Ljubljani. Svojo strokovnost je izpopolnjeval na raznovrstnih usposabljanjih predvsem v tujini, med drugim na Naval Postgraduate School v Montereyu, Baltic Defence College, Nato School Oberammergau in na EU Security and Defence College v Bruslju. Na Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije je zaposlen od aprila 2000. V svoji karieri je opravljal različne vodstvene funkcije znotraj ministrstva, bil je vodja Sektorja za evroatlantske integracije in vodja Oddelka za Nato, ter tudi dolžnosti na Stalni misiji RS pri zvezi Nato kot svetovalec za obrambno politiko in planiranje. Med letoma 2013 in 2018 je vodil Obrambni oddelek Stalne misije RS pri zvezi Nato v Bruslju. Od avgusta 2018 je vodil Sektor za Nato na Ministrstvu za obrambo. Uroš Lampret je bil med prvimi civilnimi predstavniki Ministrstva za obrambo, ki je služboval v mednarodnem sekretariatu sedeža Nato (2002–2003) še pred našim polnopravnim članstvom v zavezništvu.